

آلن بدیو و مارسل گُشه

چه باید کرد؟

(گفت‌وگویی پیرامون کمونیسم، سرمایه‌داری و آینده‌ی دموکراسی)

ترجمه‌ی

عبدالوهاب احمدی

This is a Persian translation of
Que faire?
by Alain Badiou/ Marcel Gauchet
Philo éditions, Paris, 2014
Translated by Abdolvahhab Ahmadi
Āgah Publishing House, Tehran, 2018

سرشناسه: بادیو، آلن، ۱۹۳۷-م. / Badiou, Alain
عنوان و نام پدیدآور: چه باید کرد: گفت‌وگویی در باب کمونیسم، سرمایه‌داری و آینده‌ی دموکراسی / آلن بادیو و
مارسل گشه؛ ترجمه‌ی عبدالوهاب احمدی.
مشخصات نشر: تهران: نشر آگه، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص.؛ نمودار.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۳۹-۳۴۸-۲

صعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یادداشت: عنوان اصلی: *Que faire?: dialogue sur le communisme, le capitalisme et l'avenir de la démocratie, c 2014*
یادداشت: واژه‌ها.

موضوع: بادیو، آلن، ۱۹۳۷-م. -- مصاحبه‌ها / Badiou, Alain--Interviews
موضوع: وشه، مارسل، ۱۹۴۶-م. -- مصاحبه‌ها / Gauchet, Marcel--Interviews
موضوع: کمونیسم / Communism / سرمایه‌داری / Capitalism
موضوع: علوم سیاسی / فلسفه / Political Science--Philosophy
شناسه افزوده: گشه، مارسل، ۱۹۴۶-م. / Gauchet, Marcel
شناسه افزوده: احمدی، عبدالوهاب، ۱۳۲۲-، مترجم
رده‌بندی کنگره: IX ب ۷۱۱-۹۱۱ ب ۱۶ /
رده‌بندی دیویی: ۳۳/۳۳۵
شماره‌ی کتابشناسی ملی: ۵۱۰ ۸۷۹

آلن بادیو، مارسل گشه
چه باید کرد؟

گفت‌وگویی پیرامون کمونیسم، سرمایه‌داری و آینده‌ی دموکراسی

ترجمه‌ی عبدالوهاب احمدی

چاپ یکم ترجمه‌ی فارسی: ۱۳۹۷؛ آماده‌سازی، حروف‌نگاری و نظارت بر چاپ: دفتر نشر آگه
(ویراستار: محمد نبوی؛ حروف‌نگار و صفحه‌آرا: فرشته آذرباد)

چاپ و صحافی: فرهنگ‌بان

شمارگان: ۵۵۰ نسخه

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این کتاب برای نشر آگه محفوظ است

نشر آگه

تهران، خیابان فلسطین جنوبی، خیابان صدیقی، شماره‌ی ۲۰

تلفن: ۶۶۴۶۳۱۵۵ و ۶۶۹۷۴۸۸۴

ایمیل: info@agahpub.com

اینستاگرام: @agahpub

فروش اینترنتی: agahbookshop.com

قیمت: ۲۰,۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۷	یادداشت مترجم
۱۳	پیش درآمد: آینده‌ی کتاب آترونیو
۲۵	۱. آشنایی با کمونیسم
۳۹	۲. از مارکس تا لنین
۴۹	۳. مسئله‌ی توتالیتاریسم
۷۳	۴. فرضیه‌ی کمونیستی، بازگشت؟
۱۰۱	۵. آن چیست که بحران‌اش می‌نامند؟
۱۱۷	۶. پایان یا نوشدگی منطق امپریالیستی؟
۱۳۱	۷. ساخت‌گشایی سرمایه‌داری
۱۵۹	۸. چرا هم‌چنان با سیاست سروکار داریم؟
۱۷۳	نتیجه‌گیری
۱۷۹	واژه‌نامه
۱۸۱	فهرست برخی اعلام
۱۸۳	نمایه

یادداشت مترجم

در سال ۲۰۱۳، مارتین دورو^۱ و مارتین لوگرو^۲، خبرنگاران ماهنامه‌ی فیلوزوفی مگزین^۳ بر آن شدند که آلن بدیو و مارسل گُشه، دو فیلسوف برجسته‌ی فرانسوی، را برای گفت‌وگویی کوتاه رویاروی هم نشانند. این دو فیلسوف هیچ‌گاه با یکدیگر گفت‌ووشنودی نداشتند. در نخستین نشست، دامنه‌ی بحث‌ها و گرایش‌ها را با یکدیگر مطرح شده گردانندگان را بر آن داشت که در گفت‌وگو را باز بگذارند تا دو اندیشه‌ورز بتوانند همه‌ی نظرهای تحلیل‌های خود را بیان کنند. کتابی که در دست دارید فرآورده‌ی چندین نشست و گفت‌وگوهای آنان است.

آلن بدیو در کشور ما چهره‌ای است شناخته‌شده در مطبوعات و گاهنامه‌ها از او سخن بسیار به میان می‌آید و نوشته‌هایی نیز از او به فارسی ترجمه و چاپ شده است. اما مارسل گُشه چهره‌ای چندان شناخته‌ای نیست و تا آن‌جا که من می‌دانم، تنها ترجمه‌ی چند مقاله و کتابی از او به نام دین در دموکراسی و حقوق بشر به فارسی ترجمه شده است. آلن بدیو، در پهنه‌ی فلسفه بسیار اندیشیده و نوشته‌های فلسفی مهمی

پدید آورده است اما در زمینه‌ی سیاسی هم چنان کمونیست و مائویست مانده است و در پی باززایی پروژه‌ی کمونیستی می‌رود. می‌دانیم اتوپی‌های مدرن - «آرمان‌شهر» تامس مور^۱، «شهر آفتاب» تومازو کامپانلا^۲ و... در سده‌ی شانزدهم پدید آمدند و در سده‌ی نوزدهم نخست در شکل «ایکاری»^۳ اتی‌بن کابه^۴، «فلانستر»^۵ شارل فوریه^۶، «ایستانت تعاونی» رابرت اوئن^۷ و سپس در ایدئولوژی‌های مارکسیستی، آنارشیکستی و مارکسیستی رخ نمودند. در سده‌ی بیستم پیروزی کمونیسم در اتحاد شوروی و سپس در نیمی از جهان نوید تحقق جامه‌ی آتوپی و اتوپی کمونیستی را داد اما شکست آن، چپ انقلابی را در سراسر جهان در بحرانی ژرف فرو برد. برخی از آنان (مانند اکثر چپ‌های آمریکای لاین) راه سوسیال‌دموکراسی و اصلاحات و به‌کرد زندگی زحمتکشان را در چارچوب دموکراسی پارلمانی پیش گرفتند، دسته‌ای سخت‌سرانه به جزئیات مارکسیستی-لنینیستی و مائویستی چسبیدند و گروهی به جست‌وجوی راه تازه‌ای برای گذار از نظام سرمایه‌داری و تحقق اتوپی کمونیسم برآمدند. در میان این گروه برخی مانند آلن بدیو راه بازگشت به برخی ایده‌ی مارکسیستی سده‌ی نوزدهم را با ته‌رنگی مائویستی پیش گرفتند تا بر این پایه بر رنگ آرمان‌شهر خود را بریزند. آلن بدیو نه از ایدئولوژی بلکه از فرضیه کمونیستی سخن به میان می‌آورد و در برابر پرسش‌های مشخصی مانند «چگونگی سازمان، کارکرد، نهادها، دین‌ها و رابطه‌ی آدمیان در آرمان‌شهر» - سخن گسترش، پاسخ‌های چندان روشنی پیش نمی‌نهد. مارسل گُشه بیش‌تر در پهنه‌ی فلسفه‌ی سیاسی و انتقادی می‌پژوهد. او در کتاب عمل‌کرد روح انسان (با همکاری گلا دیس سوان روان‌شناس نام‌دار) به نقد سنجیده‌ی نظریات

1. Thomas Moore	2. Tommaso Campanella	3. Icarie
4. Etienne Cabet	5. Phalanstère	6. Charles Fourier
7. Robert Owen		

میشل فوکو در زمینه‌ی روان‌شناسی و دیوانگی به‌ویژه کتاب تاریخ دیوانگی او پرداخت. از نظر سیاسی، سوسیالیست انتقادی شمرده می‌شود و بیش‌تر به اصلاحات جدی در چارچوب دموکراسی پارلمانی باور دارد. این کتاب در فرانسه با استقبال کم‌وبیش چشم‌گیری روبه‌رو شد و تحلیل‌ها و پیشنهادهای دو فیلسوف بحث‌ها و نقدهایی به‌ویژه در مطبوعات برانگیخت. برخی منتقدان کمبود این کتاب را نبود فیلسوف و اندیش‌مندی لیبرال در این گفت‌وگو دانسته‌اند تا مسائلی از سه دیدگاه (کمونیست، سوسیالیستی و لیبرالی) تحلیل و بررسی شود.

ما «انیم که آلن بدیو هم‌چنان شیفته‌ی انقلاب فرهنگی چین، به‌ویژه دوره‌ی نخست، آن (۱۹۶۶-۱۹۶۷) است و تفسیری آرمانی و ایدئولوژیک از آن پیش می‌برد» که تفسیر و پژوهش‌های تاریخ‌نگاران غیرماتویست ناهم‌خوانی‌های بنیادی دارد. از آن‌جا که مارسل گنشه در این گفت‌وگو سخن‌چندانی از کارهای این تاریخ‌نگاران و به‌ویژه گواهی‌های هم‌روزگاران آن دوره به میان نمی‌آورد، از زیر و سطح کوتاهی از نظر آنان در این باره می‌آوریم.

ریشه‌ی انقلاب فرهنگی را باید در ماجراجویی ماتوتسه دون در نیمه‌ی دوم دهه‌ی ۱۹۵۰، یعنی «جهش بزرگ، پاپس» (۱۹۵۸-۱۹۶۰)، جست. بنیاد این طرح بر تشکیل «کمون‌های خلق» حول فدا در منطقه‌های روستایی و پراکنده‌سازی صنایع نهاده بود. کمون‌های صنعتی با کار جمعی، تولید کشاورزی و صنعتی سنتی را به‌تندی نابود کردند. بدین‌سان ماتو می‌خواست تا با به‌کارگیری نیروی کار فراوان سود در کشور کمبود سرمایه، ماشین‌آلات و کادربهای باتجربه را جبران کند. اما این ماجراجویی سازمان تولید کشاورزی را به‌هم ریخت، پراکنده‌سازی کارخانه‌ها در کمون‌های روستایی و شهرهای کوچک تولید صنعتی را کاهش داد، کیفیت پست و کمیت کم‌تر از پیش‌بینی تولید صنعتی نتوانست کمبودها را از میان ببرد و سازمان‌دهی از بالا و شبه‌نظامی کمون‌ها و

تحمیل شیوه‌ی کار و زیست جمعی ناخرسندی‌هایی برانگیخت. پس از دو سال، پی‌آمدهای فاجعه‌بار این ماجرا یعنی آفت شدید تولید کشاورزی و صنعتی، پیدایش قحطی و گرسنگی و افزایش مستمندی فراگیر و غیره رخ نمود که قطع کمک‌های فنی و صنعتی اتحاد شوروی نیز به آن دامن زد. در پی پی‌آمدهای منفی طرح «جهش بزرگ به پیش»، جریان واقع‌بین یا اقتصادگرایی^۱ حزب به رهبری لیو شانوچی^۲ (رئیس‌جمهور چین از سال ۱۹۵۹ تا ۱۹۶۱) به دگرگون‌سازی سیاست کشاورزی و صنعتی کشور روی آورد. بنیاد این سیاست بر واگذاری قطعه‌هایی از زمین به کشاورزان، بستن کارخانه‌های کوچک کم‌بازده یا زیان‌ده، گسترش واحدهای تولیدی بزرگ، برقراری شش‌ماه‌هنگامی برای افزایش بازدهی و غیره نهاده بود. شکست فاجعه‌بار طرح مائو به انزوای او و هواداران‌اش در حزب و دولت انجامید.

مائو برای این که با دیگر نفوذ و قدرت از دست‌رفته‌ی خود و هواداران‌اش را بازباید، در سال ۱۹۶۵ با کمک مارشال لین بیائو^۳ فرماندهی ارتش چین، «انقلاب بزرگ فرهنگی پرولتری» را به راه انداخت. مائو با تشکیل گاردهای سرخ که بیش‌تر هموندان‌اش دانش‌آموزان دبیرستانی و دانشجویان بودند، حمله به رهبران و هموندان حزبی و دولتی جناح مخالف خود را آغازید. ده‌های سرخ و مائویست‌ها از نوکمون‌های خلقی را به راه انداختند، بسیاری از نهادهای آموزشی و دانشگاهی را هم گسیختند، اداره‌های دولتی و کمیته‌ها را به بی‌نظمی کشاندند، به کیش شخصیت مائو دامن زدند و کتاب سرخ به دست، مسئولان و کادرهای دولتی و حزبی و آموزشی و علمی را با خواری و تحقیر وادار به اعتراف در برابر همگان کردند و آن‌ها را برای بازآموزی به اردوگاه‌ها و روستاها فرستادند. در دسامبر سال ۱۹۶۶، مائو

از کارگران خواست که آنان نیز به انقلاب فرهنگی پیوندند. از سوی دیگر، مخالفان انقلاب فرهنگی نیز خود را سازمان دادند و درگیری میان دو اردوگاه آغاز شد. بدین سان، کشور در گرداب آشوب و بی‌نظمی کامل فرو رفت و چنین می‌نمود که اوضاع از دست همه به در رفته است. افزون بر این، زیاده‌روی‌های گاردهای سرخ در برخی منطقه‌ها شورش‌هایی را در پی آورد که به درگیری‌های خشنی انجامید.

ماؤ که به یاری گاردهای سرخ هم‌اوردان خود را از میدان بدر کرد بود دریافت که هنگام سرو سامان‌دهی به اوضاع فرارسیده است. از این رو، با کمک چوئن‌لای و ارتش کوشید اوضاع را کنترل کند. در ژانویه سال ۱۹۶۷، به ابتکار او «کمیته‌های انقلابی» تشکیل یافته از ارتشی‌ها، کادری‌ها، سرباست و گاردهای سرخ شکل گرفت. این کمیته‌ها رفته‌رفته مدیریت صنایع، دانشگاه‌ها و دستگاه‌های دولتی را به دست گرفتند. این ابتکار که به کنترل گاردهای سرخ انجامید با واکنش برخی عناصر تندرو آن روبه‌رو شد. ارتش با خشونت به سرکوب‌شان پرداخت. در سال ۱۹۶۸، لیو شائوپ، را از مقام‌های دولتی و حزبی برکنار کردند و سپس به زندانش افکندند. ماؤ پیروزمند در سال ۱۹۶۹ نهمین کنگره‌ی حزب کمونیست را فراخواند. در پیروزی کامل او بر مخالفان‌اش را تثبیت کرد. در این کنگره پایان انزب فرهنگی را اعلام کردند و مارشال لین بیائو را به‌عنوان جانشین آینده‌ی ماؤ برگزیدند. تراژنامه‌ی انقلاب فرهنگی در هر زمینه‌ای مصیبت‌بار بود. تولید صنعتی و کشاورزی در این دوره افت بسیار کرد، دانشگاه‌ها و کانون‌های علمی و فرهنگی و آثار و میراث تاریخی کشور آسیب فراوان دید و برپایه‌ی تخمین‌ها، چند میلیون نفر، چه در درگیری‌های خشونت‌بار و چه بر اثر بیماری و گرسنگی، مردند. در سال ۱۹۷۰ مارشال لین بیائوی قدرت‌مند در شرایط مبهم و ناروشنی در هنگام گریز از کشور کشته شد. او را متهم به توطئه علیه جان ماؤ و تدارک کودتایی برای دست‌یابی به قدرت کردند.

بدین سان مائو تا پایان زندگی اش (۱۹۷۶) با قدرت تمام بر چنین فرمان راند.

همان گونه که خواهید دید، فیلسوفان ما در روند این گفت و گو چندین بار اصطلاح «دیگری کلان» را به کار برده اند. از این رو، توضیح کوتاهی از این اصطلاح پیچیده بایسته می نماید.

بی دانیم که اصطلاح «دیگری»^۱ - یا جز من - را ژک لاکان^۲، روان کار ساختارپناه، فرانسوی، از زیگموند فروید گرفت و سپس آن را در دستگاه فکری خود شکل «دیگری خرد»^۳ و «دیگری کلان»^۴ دگرگون گرداند و بازپرورد. دیگری خرد همانند آن فرد یا سوژه‌ی واقعی و یا تصویر کسانی هستند که گرامر او می‌زیند و او هر روز در جامعه با آنان سروکار دارد و دارای خصلت‌های بیک و به ویژه‌ی خود هستند. دیگری کلان، به تعریف لاکان، سامان مادی تعیین کننده‌ی سوژه است. دیگری کلان جایگاه نمادین دلالت گرهای مادر، ناخود آگاه، خداوند و ... را مشخص می‌کند. بدین سان، دیگری کلان می‌تواند ایده‌ای باشد که فرد از خداوند، کیش، برخی قدیسان، شخصیتی فردی، دستگاه ایدئولوژیکی فعال، تصویر آرمانی شده از زن یا فرد، معشوق عرفانی و با احتیاط پدر و مادر و ... دارد. نخستین دیگری کلان برای کودک مادرش است که به او شیر می‌دهد. مادر از چشم کودک به این سبب دیگری کلان شمرده می‌شود که همه‌ی خواسته‌ها، نیازها و میل‌های او را بهتر از خودش می‌شناسد و زندگی او را راه می‌برد. از دید لاکان، انسان در سراسر زندگی اش به گونه‌ای دیگری کلان را می‌جوید. لاکان بلوغ آدمی را رهایش احتمالی او از جست و جوی جاودانه‌ی دیگری کلان و نزدیکی به دیگری خرد و پذیرش آن می‌داند.

1. Autre 2. Jacques Lacan 3. petit autre 4. grand autre
5. signifiants